

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

De Virtute Religionis, Et Ei Annexis; Continens quatuor Tractatus
Theologiae Moralis praecipuos. Primus, in ordine decimusquartus, de
Iuramento, & Adiuratione. Secundus, de Voto. Tertius, & charior Authori,
de statu Religioso. Quartus, de vitiis oppositis Religioni

Castro Palao, Fernando de

Lugduni, 1669

Vtrum iuramentum dolo, vel errore praestitum validum sit, & obligatorium.
punct. 5.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76572](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76572)

non fuerit. Aliis directè obuiat hæc lex leg. fin. titul. 11. p. 3. ibi. *Et que iura cosa quicquid no se puede excusar de no la guardar, maguer diga, que lo fizo por fuerza.* Ita Gregorius Lopez ibi, qui alias explanationes adhibet supradictis legibus ne videantur contrarium docere.

12 Sed inquires quanta sit huius Iuramenti obligatio; Respondent Angelus, verbo *Iuram. 5. num. 9. & 10.* & alij ab ipso relati & à Lessio *lib. 2. cap. 42. dub. 6. n. 30.* Solum esse sub reatu culpæ venialis. Mouentur ex *cap. verum, de iure iurando,* ubi Pontifex decidit non esse puniendos tanquam pro mortali crimine Iuramentum metu extortum non seruantes, indicat ergo non esse mortale crimen.

Sed contrarium omnino est tenendum, si materia iurata grauis sit; eo quod in materia graui se ostendere infidelem grauis sit irreuerentia, neque ab hac grauitate excusare potest metus iniustus, cum Deus illum non inulcerit. Ita tenent communiter Doctores cum Diuo Thom. 2. 2. *quest. 89. art. 7. ad 3. & quest. 98. art. 3. ad 1. Valent. disp. 6. quest. 7. punct. 4. vers. diximus.* Nauarr. *cap. 12. num. 14.* Couarr. 4. *decret. 2. p. cap. 3. §. 5. num. 4.* Lessius *d. dub. 6. num. 39.* Sanchez *lib. 3. sum. c. 11. n. 18.* Suarez, *tom. 2. de Relig. lib. 3. c. 16. n. 8.* Bonac. *disp. 4. quest. 1. punct. 9. n. 3.*

13 Occasione superioris doctrine non erit abs re examinare, an Iuramento prestito redeundi ad carcerem obligentis?

Et quidem si carcer iustus sit, neque timeas te iniuste vexandum, nemini dubium esse potest, te obligatum esse, quia talis reditus & honestus est & fidelitatis, & religionis, & iustitiæ debitus. Quapropter solum est controuersia, quando carcer iniustus est, aut times probabiliter iniuste esse vexandum.

14 Negant plures grauissimæque Doctores te esse obligatum reddere. Sic Couarr. *lib. 1. variorum cap. 2. num. 7.* Plaza *de delictis lib. 1. cap. 22. num. 6. fine.* Basilii Legionensis *lib. 12. cap. 8. num. 10.* Gutierri. 1. *p. de Iuram. cap. 57. num. 24. & sequentiibus,* optimè Valquez *1. 2. disp. 174. cap. 5. n. 35.* Nauarr. *cap. 12. n. 18.* Regin. *lib. 18. p. 162.* Moueri possunt, quia secluso Iuramento iure charitatis propriæ tenebatur periculum vitæ fugere. Ergo Iuramentum de non fugiendo, sed potius de redeundo, illicitum est; quia est de re charitati propriæ contraria. Item talis reditus subministrat tyrannum occasionem iniquæ vexationis. Ergo non est licitus, & honestus. Ergo iurari non potuit. Item non est actus fidelitatis; quia non debetur fides illam iniquè expostulanti; neque fortitudinis, vitam sic irrationabiliter exponere. Ergo nullam habet honestatem.

Nihilominus verius existimo, te esse obligatum redire nisi relaxationem Iuramenti petas. Sic Tolerus *lib. 4. sum. c. 22. num. 2. vers. alterum est.* Lessius *lib. 1. cap. 42. dub. 6. num. 28.* Sanchez alius relatis *lib. 3. sum. cap. 11. num. 31.* Suarez *lib. 2. cap. 10. num. 24. & 16.* Bonacina *tom. 2. disp. 4. quest. 1. punct. 9. num. 2.* Ratio est; quia reditus ad carcerem factus ex fine obseruandi fidem Iuramento stabilitam, actus est veritatis, fortitudinis, & patientiæ; Neque obinde censeri debes te occidere & vitam tuam prodigere, sed solum censeri debes te periculo vitæ exponere. Quod ex iusta & rationabili causa sapere debet vt bene probat Lessius *lib. 2. cap. 9. dub. 6.* Adde ex obseruatione Iuramenti non te propriè conici in vitæ periculum, quod antea habebas, quodque dato Iuramento suspensum fuit: Non igitur excusari potes à Iuramenti obseruatione.

15 Neque obstant contraria. Non primum: concedo secluso Iuramento, te obligatum esse periculum iniuste mortis, seu alterius æquivalentis mali fugeres nego tamen posito Iuramento te ad id esse obligatum. Quia posito Iuramento & fide data est actus veritatis, fidelitatis, & religionis, vel potius charitatis propriæ quo vis proprium honorem in promissis fideliter obseruandis tueri. Ad secundum nego ex reditu subministrari tyranno occasionem iniustæ vexationis; sed iam antea ex sua malitia acceptam, & per Iuramentum suspensam restitui. Adde redeuntem non esse censendum dare occasionem tyranno peccandi, cum ex bono fine procedat, sed tyrannum illam accipere. Ad tertium constat ex probatione nostræ sententiæ, quæ ratione sit actus fidelitatis, & fortitudinis, sic te periculo vitæ exponere.

16 Aduertendum tamen est, si cum iurasti redire, non præuidisti in reditu esse tale periculum, quod postea esse cognoscis, nequaquam ad redeundum obligaris. Quia non es censendus obligatus ad reditum alium ab eo, qui erat in tua existimatione, cum iurasti. Quod à fortiori procedit casu, quo iurasses redire subintellecta conditione, si reditus non fuerit periculosus. Quia iuramentum non extenditur ultra iurantis intentionem. Sic Suarez *lib. 2. de Iuramento cap. 10. num. 16.* Sanchez *lib. 2. sum. c. 11. n. 34.* Bonac. *tom. 2. disp. 4. q. 1. punct. 9. num. 2.*

17 Petes, an huiusmodi Iuramentum redeundi relaxare Episcopus possit?

Non desunt, qui sentiant, si in reditu est graue periculum vitæ, vel alterius æquivalentis mali, posse Episcopum non

solum Iuramentum per iniquitatem extortum, sed etiam Iuramentum iuste expostulatum relaxare. Sic Ludouicus Lopez *1. p. instruit. consuet. cap. 42. vers. qui iurati redire, consentit.* Manuel. Rodrig. *1. tom. 1. sum. cap. 40. num. 3. si damnum custodis reparatur.* Mouentur, quia ob ius conseruandi vitam, poterat iurans secluso Iuramento fugere carcerem, & mortem iustam. Ergo posito Iuramento solum videtur teneri Deo, non iudici & custodi: Ergo potest ab Episcopo relaxari. Ceterum cum Iuramentum est iuste expostulatum, quia nec carcer iniuriolosus est, nec timetur pœna iniuste inferenda. Verius existimo non posse ab Episcopo tale Iuramentum remitti. Quia talis remissio derogat ius iudicis & custodis, iudex enim & custos habebant ius retinendi iurantem in carcere. Huic iuri cesserunt ob Iuramentum præstitum. Nequit ergo Iuramentum tolli; sicut neque ius in cuius locum successit, tolli poterat. Sic Sanch. *lib. 3. in Decal. c. 11. n. 36.*

Verum si iniquè expostulatum est Iuramentum; eo quod carcer sit iniuriolosus, vel pœna iniusta timeatur, certum est, relaxari ab Episcopo posse tale Iuramentum; sicut diximus relaxari posse omne Iuramentum metu graui extortum. Quia ex vi talis Iuramenti nullum est ius parti acquisitum, sed solum Deo: qui ob iniquitatem commissam vel committendam facultatem concedit prælati, hæc Iuramenta sibi remittendi. Neque huic relaxationi obstat damnum custodis, qui fortè semper est innocens. Quia illud est per accidens; & ex quocunque capite iniustitia committatur, præstat sufficientem causam relaxationis. Suar. *lib. 2. cap. 10. num. 16.* Manuel. Rodrig. *1. tom. sum. cap. 40. num. 3.* Sanch. *lib. 3. in Decal. cap. 11. n. 35.* Emanuel. Sâ, verbo *Iuramentum, n. 11.*

18 Aduertit tamen Sanchez & Suarez ibi, & bene, hanc doctrinam intelligendam esse casu, quo ex relaxatione huiusmodi non sequatur scandalum, & nostræ religionis irritio. Si enim captiuo inter infideles libertas concessa esset sub prestito Iuramento redeundi ad captiuitatem; vel mittendi pretium suæ redemptionis; absque dubio tale Iuramentum obseruandum est; nec relaxari potest. Quia esto captiuitas iniusta sit, & iniuste extorqueatur Iuramentum. At eius obseruatio in bonum commune fidei & religionis cedit.

PUNCTUM V.

Vtrum Iuramentum dolo, vel errore præstitum validum sit, & obligatorium.

SUMMARIUM.

- 1 Ex quo pendeat decisio questionis.
- 2 Duplex est genus contractuum bonæ fidei & stricti iuris.
- 3 Duplex error interuenire potest: antecedens vel concomitans.
- 4 Versari potest error circa substantiam, vel circa accidentia contractuum.
- 5 Causari potest error à contrahente vel ab alio tertio.
- 6 Error circa substantiam contractus reddit contractum nullum.
- 7 Iuramentum firmans talem contractum non obligat.
- 8 Si error versetur circa qualitatem contractus, & sit concomitans, valet contractus iure natura, & idem est de Iuramento.
- 9 Si error versetur circa qualitatem, & sit causa contractus, communis sententia negat, contractum ex ipso iure nullum, sed annullandum.
- 10 Quid sentiat Basilii Legionensis.
- 11 Quid tenendum sit.
- 12 Vide cognoscetur errorem esse excitatiuum consensus vel illius constitutum.
- 13 Sine obligatio in deceptore reparandi inaequalitatem factam in supradictis contractibus? Proponitur sententia Basilii Legionensis, quid sit tenendum resoluitur.
- 14 Quid iure positiuo sit sentiendum de his contractibus, proponitur examinandum.
- 15 Triplici actione vitæ potest deceptus qua se indemnem seruet.
- 16 Si dolus dedit causam contractui circa substantialia, contractus est nullus.
- 17 Explicatur lex 4. ff. de contrahenda emptione.
- 18 Deinde explicatur lex rem alienam 28. ff. eodem.
- 19 Dolus versans circa qualitates si dedit causam contractui, contractus validus est, venit tamen exceptione doli rescindendus, si solubilis sit.
- 20 Explicatur lex, & eleganter 7. ff. de dolo.
- 21 In his contractibus deceptus agere potest, & ad contractus rescissionem,

- 22 *restitutionem, & ad inaequalitatem reparandam.*
 22 *Quid si ab alio tertio dolus est commissus.*
 23 *Quid si nullus te in errorem induxit, sed tantum naturaliter errasti?*
 24 *Si dolus incidit in contractum stricti iuris, contractus utroque foro tenet.*
 25 *Si dolus incidit in contractum bonae fidei, valet contractus utroque foro, nec venit rescindendus. Nisi laesio sit ultra dimidium.*
 26 *Resoluitur, qua ratione Iuramentum appositum contractibus dolois obligationem inducat.*

Decisio huius quaestiones pendet ex intelligentia illius grauiſſimae difficultatis; qua ratione contractus dolo vel errore celebrati validi sint? Nam cum Iuramentum in hoc casu ad firmandum contractum adducatur; si contractus ob dolum, vel errorem nullus existit, Iuramentum illi adhaerens corrui; secus est in Iuramento appposito contractibus metu celebratis. Quia tunc Iuramentum non assumitur ad firmandum contractum; quia nullus esse cognoscitur; sed assumitur ad introducendam religionis obligationem & firmandam assertionem futuram.

2 Pro intelligentia contractus ex errore celebrati, praemittito duplex esse genus contractuum: alij sunt stricti iuris; alij bonae fidei. Appellantur stricti iuris; quia ius eos praecipit, stricte explicari, & iuxta expressum verborum sensum. Hi sunt stipulationes, promissiones, liberales donationes, feudum, & emphyteusis, contractus bonae fidei dicuntur; quia in eis ob bonum fidei & communis societatis plura iudex ex aequitate arbitrat. Hi sunt emptio, venditio, locatio, permutatio, pignus, depositum, commodatum, societas & similes. Vide Cou. ad regul. possess. r. 2. p. 5. 6. Molinam rom. 2. de iustitia, tract. 2. disp. 259. per totam.

3 Deinde praemittito in his contractibus duplicem errorem interuenire posse, alium antecedentem, alium concomitantem, subsequentem seu incidentem in contractibus. Antecedens vocatur; quia antecedit contractum, & causa illius est: ita ut illo existente fiat contractus, qui tamen non fieret eo non existente. Error concomitans, seu incidens in contractibus dicitur quo existente fit actus, qui tamen fieret eo non existente.

4 Praeterea praemittito, hunc duplicem errorem versari posse circa substantiam contractus, vel circa illius accidentia. Quae autem sit substantia cuiuslibet contractus, quae illius accidentia: Desumendum est ex natura cuiuslibet contractus. Substantialia enim in vno contractu in alio accidentaliter sunt, ut contingit in contractu matrimonij ad cuius substantiam pertinet persona contrahens, cum tamen in contractu emptionis & venditionis accidens sit. Et in promissionibus & donationibus finis seu causa motiva essentialis est, quae tamen emptio- nibus & venditionibus accidit. Illa ergo erit substantia cuiuslibet contractus sine qua contractus ille subsistere non potest; reliqua vero erunt illius accidentia.

5 Tandem praemittito, errorem in contractu causari posse a parte contrahente, vel ab alio tertio, contrahente ignorante; vel potest naturaliter contingere. Si naturaliter contingit, vocatur error, seu ignorantia. Si ex alterius malitia proveniat, vocatur dolus. In iis ferè omnes conueniunt. Vide Molinam tract. 2. de iustitia disp. 352. Sanchez lib. 1. de matrimonio disp. 64. Lessium lib. 2. de iustitia c. 16. dub. 5. & gidium Coninch. de matrimonio, disp. 39. dub. his praemissis.

6 Dicendum est si error contingat circa substantiam contractus, siue sit antecedens, siue concomitans, reddit contractum, quicumque sit nullum. Est omnium sententia. Quia cum valor contractus, & illius obligatio pendeat ex voluntatis consensu, & hic consensus esse non possit cum adest error, neque contractus, neque illius obligatio esse potest. Neque obstat, quod cessante illo errore de facto contraheretur. Quia id non probat, contractum de facto celebratum voluntarium esse; sed futurum voluntarium illo errore cessante. Exemplo matrimonij doctrina illustratur; si enim contraheretur cum Maria putans esse Catharinam; etiam detecto errore cum Maria contraheretur matrimonium non tenet. Quia licet non fuerit matrimonium cum inuoluntarium positum; (hoc est) contra voluntatem propriam repugnantem; fuit tamen inuoluntarium negatiue; hoc est non fuit positum voluntarium: cum nunquam in Mariam consenseris; obstat ergo valori contractus error contingens circa eius substantiam.

7 Hinc fit Iuramentum tali contractui appositum irritum esse. Quia fuit appositum ad firmandum contractum, quem habebas in mente; non qui de facto celebratus est. Et cum Iuramentum non extendatur ultra, id quod cogitatum est & in mentem venit; non potest extendi ad firmandum contractum ex errore substantiali celebratum. Si multum illegis Sanchez de matrimonio, lib. 7. disp. 18. n. 6. & lib. 2. in Decalog. c. 11. num. 43. Lessium lib. 2. cap. 4. dub. 7. in principio, Suarez

lib. 2. de Iuramento, cap. 11. n. 7. Vasquez 1. 2. disp. 30. cap. 4. & est omnium.

8 Quod si error circa qualitatem contractus versetur, & sit concomitans; communis sententia defendit, valere contractum saltem iure naturae. Quia huiusmodi error non impedit sufficientem consensum in contractus substantiam. Quod percipere potes, si aduertas, hunc errorem concomitantem dupliciter contingere. Primo per naturalem inconsiderationem & inadvertentiam; qua non cogitasti de qualitate illa contractui inherente; sed solum de illius substantia. Et in hoc casu substantia contractus voluntaria est; esto illius qualitates voluntariae non sint: Et consequenter validus est contractus tamen forte detecto errore non contraheretur. Quia effectus contingens futurus consensus absolute in contractus substantiam non impedit. Secundo modo potest contingere error concomitans circa qualitates contractus, si tibi sub dubio ille qualitates offerantur; tu vero nulla examinatione praemissa contrahis, & te ostendit taliter ad contrahendum affectum esse, vt etiam si eas qualitates expresse cognosceres, adhuc contraheres. Et in hoc casu certum est contractum validum esse. Quia non solum in substantiam, sed etiam in qualitates videris consentire saltem virtualiter: si vero examinatione facta deceptus fuisti; vel moueris ex errore ad contrahendum vel non? Si moueris error dat causam contractui. De quo statim dicam. Si non moueris: perinde est, ac si error illarum qualitarum naturaliter contingeret, nullamque illarum notitiam habuisses. Nullo ergo modo impeditur valor contractus potest ex errore concomitante circa qualitatem. Sic ex communi sententia docet Lessium lib. 2. de iustitia, dub. 5. n. 28. Bassilius Legionensis lib. 4. de matrimonio, c. 21. n. 1. Ex quo fit Iuramentum huius contractui appositum validum esse. Quia sequitur naturam primordialis actus, cui adhaeret.

Difficultas ergo sita est: an error contingens circa qualitatem si contractui causam dederit annulet eius valorem?

9 Negat communis sententia ipso iure annullare, sed veni- re annullandum in fauorem decepti, si contractus solubilis est. Sic Lessium lib. 2. cap. 17. dub. 5. conclusio. 3. num. 29. Mouetur primo: quia matrimonium ex huiusmodi dolo irritum rati- lidum est; aliis ferè omnia matrimonia dissolui possunt cum ratum sit, cui dolus vel error qualitatis causam non dedit. Secundo: hic dolus versatur non circa substantiam, & materiam contractus; sed circa accidentia, & potius pertinet ad rationem motiuam, & finalem contrahendi; quam ad obiectum contractus. Ergo non tollit legitimum, substantialem, & necessarium consensum pro contractu requisitum. Tertio, si deceptus velit stare contractui, deceptor non potest resistere ne ex deceptio commodum reportet. Argum. Tertus in cap. 1. de eo qui duxit in matrimonium. Ergo siquid est, contractum validum esse. Quarto communis sententia defendit contractum stricti iuris, cui dolus, vel metus causam dedit, rati- lidum esse, exceptioneque doli, vel metus actionem elidi. Col- ligitur leg. dolo 5. Cod. de iniuriis stipulationibus iniuriis, de exceptionibus. initio, sed hoc fieri non potest, si iure naturae esset irritum. Quia quod iure naturae est irritum, non potest iure ciuili esse validum & dare actionem.

Quod autem huiusmodi contractus possit irritari arbitrio de- cepti, duplici ratione probat Lessium illo dub. 5. num. 29. cum ratione iniuriae, tum defectu consensus; ratione iniuriae constat; nam ob illam obligatur decipiens res in pristinum statum constituere, vt sic iniuria in contrahendum facta omnino repe- teretur. Ex defectu consensus probat contractum posse rescindi ar- bitrio decepti. Quia iure gentium videtur stabilitum, quolibet contrahentem hanc tacitam in contrahendo habere volun- tatem, quod stabit contractui, nisi se grauius deceptum depre- henderit, contrarium enim de nullo contrahente potest ratio- nabiliter praesumi.

10 Ceterum Bassilius Legionensis, lib. 4. de matrimonio, cap. 21. à num. 6. affirmat iure naturae contractum esse irri- tum, cui error qualitatis causam dedit, hoc est, qui ita fue- rit causa consensus, vt voluntas eodem actu feratur in obiectum, & in illam circumstantiam; neque aliter consentiat in obiectum, nisi quatenus est illa circumstantia vestim. Moue- tur hac consideratione. Quia contractus validus esse non po- test absque consensu, sed consensus ille necessarii variari de- bet sublata illa circumstantia, quam credis per errorem adesse. Non enim perseuerare potest actus aliquis indiuisibilis volun- tatis sublata parte sui obiecti. Cum igitur ponamus illam cir- cumstantiam ad obiectum consensus pertinere, illa cessante consensus necessarii cessare debet. Ergo debet cessare contra- ctus. Et confirmat, Quia in tali casu illa dispositio virtute est conditionalis ex disponentis intentione, si ea subsistat circum- stantia; quandoquidem ei immititur expresse: illaque dicitur ad contrahendum. Si igitur sub expressa conditione contra- heres, nemini dabitum esse potest, non esse validum con- tractum ea conditione non subsistente. Ergo neque validus est cum illi circumstantiae tanquam sub conditione tacita in- nititur.

11. Ego vero dicendum existimo ex sententia Basilij Legionem non fieri satis quaestioni, sed illam in solutam relinquere. Clarum namque est quod tradit Basilus, quodque prius (ut ipse testatur) tradiderant Arag. Rebellus, Sanch. Valent. Turriam Mol. & alij nostra Societate, contractum nullum esse in quo voluntas vnicui eodemque actu amplectitur obiectum & circumstantiam, quam credit adesse, cum tamen non adsit. Quia illa circumstantia iam pertinet tunc ad obiectum consensus. Vnde sublata circumstantia consensus perire debet; & consequenter contractus in illo fundatur. Sed ex hac doctrina non fit satis difficultati. Non enim ex illa sequitur: quoties error qualitatis dedit causam contractui, contractum esse nullum, solum enim sequitur, quoties error qualitatis ita dedit causam contractui, ut secum trahat voluntatem ad consentiendum in substantiam contractus sub illa qualitate esse contractum nullum. At potest error qualitatis non ita trahere voluntatem ad consentiendum in substantiam, ut eodem indubitableque actu feratur voluntas in substantiam, & qualitatem; sed potest trahere voluntatem ad consentiendum in solam substantiam; ita ut ille error conceptus, seu obiectum erroris excitet, & impellat voluntatem ad contrahendum; non tamen sit obiectum contractus; quare repugnantia in hoc esse potest, aut quomodo cognoscitur eodem indubitableque actu ferri voluntatem in obiectum, & qualitates, nisi obiectum velit sub expressa conditione qualitatis, & non aliter, restat ergo explicare an in illo casu error contingens, quique causam contractui dedit, irritet actum.

Dicendum ergo est; ex eo praecise quod error qualitatis dedit causam contractui, hoc est, fuerit causa, & occasio contrahendi; si tamen non sit obiectum contractus, contractum non esse iure naturae nullum; Esse tamen si in contractus obiectum error intraverit. Prior pars probatur rationibus adductis à Lessio. Et praeterea: quia isto ille consensus, & contractus non foret nisi error adesset. At cum talis error solum sit causa excitativa, & conditio ad consentiendum, & non illius obiectum, reliquit consensus quoad contractus substantiam immutatum, & invariabilem; et error derogatur. Quia non est error circa substantiam. Secus vero est, quando in illius obiectum intrat. Quod autem saepe contingat, errorem qualitatis causam esse contractus solum excitativam, & impulsivam; conuenit ex r-bus frequenter contingentibus. Saepè enim moueris ad concedendum elemosynam, quia tibi narratum fuit pauperem singulares dotes, & virtutes habere; cum tamen non habeat; & tū illa narratio deceptus elemosynam tribuisti. Cuius concessio cum fuerit vero pauperi facta valida persistit iuxta communem sententiam, quam in tractatu de charitate disp. de elemosyna tradidimus. Item saepè quis matrimonium contrahit deceptus errore, quo nobilem, & diuitem, & virginem esse contingit existimabat: qui nullo modo contraheret errore detecto; & tamen certa sententia defendit contractum valere. Ergo datur error solum excitativus consensus, non illius constitutivus. Idem est in Episcopo conferente ordines & beneficia ei, quem errore deceptus existimauit sibi esse consanguineum, seu affine, quo errore sublato nec beneficium conferret, neque ordines. Collatio tamen ordinum, & beneficij tenet, item in contractu emptio- nis & venditionis passim hic error occurrit, non enim emeris vinum, triticum, oleum, pannum, equum nisi quia existimabas sana & perfecta esse; cum tamen non sint. At ob talem errorem non redditur contractus nullus, sed rescindendus. Ergo asserendum est, errorem non semper irritare in essentiam consensus ad contractum requisiti.

12. Quod si inquiras; unde cognoscas errorem qualitatis solum excitare voluntatem ad contrahendum; & non intrare in obiectum consensus? Respondeo clarè cognosci non posse. Semper tamen praesumere debes errorem qualitatis esse excitativum, & non constitutivum consensus; nisi eo casu, quo expressè & sub ea conditione, & non aliter consenseris; & consequenter solo eo casu contractum irritare iure naturae. Sic docuit ex communi sententia Aegidius de Coninck de matrimonio, disp. 31. sub. 1. conclus. 2. Et ratio esse potest, quia praesumptio sumi debet ex frequenter contingentibus, semperque praesumi debet operari modo naturis rerum conuenientiori.

Ex his facile intelliges, quando iuramentum his contractibus appositum obligationem inducat? Inducit namque obligationem, quoties ipsam contractus inducat. Quia ad illius firmitatem assumitur; secus quando contractus nullus est.

13. Petes an in supradictis contractibus obligatio sit deceptori, reparandi inaequalitatem factam. Basilus lib. 4. d. matrimonio, cap. 21. num. 22. censet si dolus dedit causam contractui, obligationem esse iure naturae, & in foro conscientiae tam in contractibus stricti iuris, quam bonae fidei in decepto, reparandi inaequalitatem. At si tantum incidit in contractum, nullam esse obligationem. Prior pars est manifesta; cum eo casu inuoluntarius sit contractus; & per errorem ex-

torrus. Secunda pars probari potest; quia errore incidente in contractum, nulla est inaequalitas refarcienda. Siquidem deceptus ita affectus est; ad contrahendum, ut etiam si errorem cognosceret, adhuc contraheret; tacite ergo deceptionem remittit.

Admitto priorem partem absolute; secundam in contractibus lucrativis. Quia in his cum liberaliter procedat, deceptus non videtur inuoluntarius esse cum ita ad donandum affectus sit. At in contractibus bonae fidei & onerosis contractuum existimo; obligatum inquam esse deceptum; tamen si malitiosè non processerit, reparare contractus inaequalitatem. Nam licet deceptus contractum non omittet errore detecto; at non est credendum, illum fuisse celebratum eo pretio sed minori. Teneatur ergo deceptus hanc inaequalitatem reparare.

14. Hactenus locuti sumus spectato iure naturae, de valore vel nullitate contractus ex errore celebrati. Restat dicendum; an iure positio sint omnino irriti, & qualiter decepto competat actio ad rescindendum contractum, si velit, vel ad reparandam deceptionem?

15. Pro intelligentia huius difficultatis praemittit; deceptum triplicem actionem habere posse; qua se indemnem seruet. Prima, quae vocatur à iure rehibitoria, seu reductoria. Quia reddit decepto quod antea habebat, & res in pristinum statum restituit, leg. reddere ff. de adilitio edito. Secundam datur actio vocatur à iure quanto minoris; qua deceptus volens perseverare in contractu, agit aduersus deceptorem; ut quanto minoris res valuit, ac pretium dedit, tantumdem sibi reddatur, lege sciendum, ff. de adilitio edito. Tertia vocatur in id, quod interest, non esse deceptum; forte enim contingere potest, ut plurius decepto interfit non esse deceptum, quam rem vel pretij excessum habere; & tunc agere potest actione deceptoris in id, quod sua interest, non esse deceptum. Hac actione nunquam potest vii deceptus, nisi in contractu dolus fuerit commissus; & tunc illa vii potest aduersus deceptorem. Quia ratione iniuriae deceptor in conscientia obligatur reparare decepto damnum, quod ex deceptione prouenit. Quid ergo mirum quod aduersus illum habeat deceptus actionem in id, qua sua interest non esse deceptum? Sic ex Donelo lib. 22. cap. 28. et lib. 23. cap. 3. tradit Basilus Legionensis lib. 4. de matr. cap. 21. num. 33. Et colligitur ex Molina de iustitia, com. 2. disp. 253. per tot.

16. Dicendum est si dolus dedit causam contractui circa substantialia, contractum esse omnino irritum etiam iure positio; decepto dari aduersus deceptorem actionem rehibitoriam, & actionem in id, quod interest, non esse deceptum; in hac conclusione omnes Doctores conueniunt ut aliis relictis docent Covarruv. regula Possessor. 2. p. 86. num. 6. Molin. tract. 2. disp. 352. conclusio 1. constat ex leg. Labeo 41. ff. de contrahenda emptione. Vbi vendens aurichaleum pro auro, nulla est venditio. Et lege qui officij ff. de contrahenda emptione, §. sine. Instituta de emptione. Vbi res sacra pro profana venditur, nulla est venditio. Quia res sacra extra commercium est, & lege sua rei eodem titulo, nulla est emptio rei propria; quia errat in substantia. Ratio est manifesta quia voluntarius consensus in substantiam contractus est de illius essentia. Sed error in substantia tollit huiusmodi consensus. Ergo tollit contractum. Ergo nulla ratione iure positio firmari poterat. Quod autem sic decepto competat actio rehibitoria, euident est: Siquidem sublato contractu res debent in pristinum statum restitui. Deinde competit actio doli in id, quod sua interest, non esse deceptum, si deceptor culpabilis extitit; quia ob iniustitiam commissam tenetur de damno securo.

17. Sed obstat aduersus hanc certam doctrinam lex quid tamen 14. ff. de contrahenda emptio. Vbi venditio cuiusdam vasis ex aere & auro pro auro venditi tenet; & tamen ibi error fuit in substantia; sicuti contingit in casu legis 41. §. mensum, ff. de contrahenda emptione. Vbi mensa argenteo cooperta pro argentea vendita fuit. In cuius facti specie decidit Iuriconsultus nullam esse venditionem. Ergo error in substantia non semper annullat contractum.

Supradictae legi quid tamen. Respondent communiter Doctores ibi non fuisse errorem in substantia; Siquidem illud vas verè aureum erat licet non ex omni parte; & ita contractum tenere; & deceptum agere posse actione quanto minoris, & in id, quod interest. Secus vero in casu leg. 41. Vbi mensa nulla ex parte argentea erat, sed solum operimentum illius; ac proinde ibi erratum fuisse in substantia, & contractum esse nullum. sic explicuit Cuiacius lib. 2. obseruat. cap. 4. Gothofredus dicta lege 41. Ego dicere esse illius legis specialem decisionem ob bonam fidem utriusque contrahentis; neque ad alios casus & contractus trahendum esse. Nam percipere non possum, quomodo in venditione vasis & aere & auro non fuerit erratum in substantia; siquidem compositum ex aere, & auro, quid distinctum est ab arte factio ex auro puro, sed venditio facta fuit de arte factio ex auro puro. Ergo cum sic non fuerit, erratum fuit in substantia.

18. Secundò obstat *lex rem alienam* 28. ff. de *contrahenda emptione*. Vbi expressè dicitur alienam distrahì posse: quia exemptio, & venditio; tamen res emptori auferri possit. Idem habetur in *lege si emptione* 34. eodem titulo. Et colligitur manifestè ex *lege qui vas* 48. §. ultimo, ff. de *furtis*. Vbi definitur vendentem rem furtiuam fieri dominum pretij, quod falsum esset, si venditio non teneret. At in huiusmodi casu videtur error commissus in substantia. Siquidem emptori nihil conceditur loco pretij à se exhibiti; cum eius non fiat res furtiua. Hac enim ratione si emas rem propriam, nulla est emptio. Quia nihil sibi venditor concedit.

Respondeo admitendo venditionem & emptionem rei furtiuae valere; nego tamen errorem commissum esse in substantia. Et ad probationem dico rem furtiuam fieri emptoris de facto; licet non de iure, & quod fiat de iure acquiri posse. Ex hoc sufficit vt emptio & venditio teneat. Secus contingit in emptione rei propriæ, quæ nec iure, nec de facto acquiri de nouo potest. Neque obstat hinc emptionis valori quod possit ab emptore res furtiua euinci; potest namque: sed venditor etiam ignorans fecerit, tenetur pretium illi reddere; imò cogi potest ab emptore vt illi præstet quantum sibi intererat, habere rem euictam iuxta *legem vendita* 8. *lege euicta* 70. de *euictionibus*.

19. Dico secundò, si dolus versans circa qualitates, & circumstantias contractus causam contractui dederit, validus est contractus iure positio; venit tamen exceptione mali rescindendus; si solubilis est; siue contractus sit bonæ fidei, siue stricti iuris. Hanc conclusionem optimè explicant & probant Leonar. Less. lib. 2. cap. 17. dub. 5. num. 31. Egidius de Coninck de *matrimon.* disp. 23. dub. 9. num. 73. Consentit licet non satis consequenter Basilius Legionen. lib. 4. de *matrimon.* cap. 21. num. 30.

Et quidem in contractibus stricti iuris tenet pluribus relatis Molina rom. 2. de *iusiuria*, tract. 2. disp. 352. in medio num. 14. Et probari potest ex *lege si id*, quod arum 22. de *verborum obligationibus*. Vbi si de te mihi promittente vas aureum stipulatus fuero, & contingit aneum esse, teneris mihi aneum dare, quia in corpore rei donatæ consensus. At si vitium cognoscens me fallere præcendisti, doli mali clausula tecum agere possum. Idem habetur in *lege 1. in fine*, ff. de *pignoratitia actione*. Vbi si æs datum pio auro in pignus fuerit teneri pignus æris; & deceptus agere potest actione doli. Verum huiusmodi leges conclusionem non probant; siquidem in datione & receptione illius vasis ærei, nulla deceptio commissa est. Non enim donanti; quia liberè donat si vitium cognoscit; & si illud ignorat ad maiorem summam affectus est. Non recipienti; quia liberè donat si vitium cognoscit; & si illud ignorat ad maiorem summam affectus est. Non recipienti; quia melius est illi vas aneum habere, quam nullum. Solum ergo deceptio consistit in eo, quod promissio non impleatur, vt fuit stipulata. Ea de causa datur si placenti actio doli mali aduersus promittentem si sciens fecerit. Vera ergo probatio huius conclusionis in contractibus stricti iuris sumi debet ex *lege dolo*, ff. de *iniuriis stipulationibus*: vbi si promissionem, quam quis meum vel dolo inductus fecerit, stipulatus fueris; stipulatio tenet, esto promittenti exceptio doli vel metus concedatur. Dolo (inquit consult.) vel meta adhibito actio quidem nascitur, si subdita stipulatio sit; per doli tamen mali vel metus exceptionem submoueri petio debet. Pro contractibus bonæ fidei videtur esse expressa *lex Iulianus* 13. de *actionibus empti*: Vbi vendensigna cariosa, & pecus morbosum; tamen dolo fecerit, validè vendit; agere potest aduersus cum actione quanti minoris. Idemque probari potest ex *lege in venditionibus*, ff. de *contrahenda emptione*. Vbi valet venditio vini, quod iam acuit. Fateor his legibus responderi posse, errorem non dare causam contractui, sed pretij excessui. Siquidem detecto errore contrahens, sed non eo petio. Sed quid si non contraheres? Dare ergo dolus ille potest causam non solum excessui sed etiam contractui. Præterea clarissimè conclusio probatur ex *leg. si dolo* 5. Cod. de *rescindenda venditione*, ibi. Si dolo aduersarij deceptus venditionem pretij se fecisse Præles Prouinciæ aditus animaduertit, sciens contrarium esse dolum bonæ fidei (quæ in huiusmodi contractibus maximè exigitur) rescindi venditionem iubebit. Tacitè ergo insinuat validam venditionem esse. Idem constat ex *leg. rem alienam* 28. ff. de *contrahenda emptione*. Siquidem ibi emptor dolo inductus est, existimans rem emptam esse propriam venditoris.

Ratione probatur, quia error versans circa causas motiuas & circumstantias contractus relinquit sanum consensum in contractus substantiam. Ergo nulla est causa, quare ipso iure nullus sit. Adde si contractus nullus esset omnino, non ita facile redditur ratio, ob quam accipiens teneatur stare contractui; si deceptus velit. Siquidem deceptio solum decipientem obligare potest, vt damna omnia quæ ex contractus deceptio subsequuntur satisfaciatur; non vt denudè consentiat; & contractum celebret. Vnde enim hæc obligatio ortum ha-

bere potest? Si verò absque nouo consensu stare contractus debet; signum est contractum in fauorem decepti validum esse.

20. Solum video aduersus hanc sententiam obici posse. Text. in *leg. & eleganter* 7. ff. de *dolo*, vbi de minore qui vendiderat seruum ignorans, quod peculium haberet, dicitur, nullam esse venditionem, si in eo, quod venderet, circumscriptus est. Ergo venditio, cui causam dedit non tenet. Sed huic obiectioni facile respondetur. Primò: ibi annullari venditionem in fauorem minoris. Quia fuit facta à minore sine auctoritate iudicis. Quo in casu nulla est obligatio ex parte minoris, *leg. in causa cognitione*, §. *item relatum*, ff. de *minoribus*. Deinde ibi annullatur venditio non absolute; sed in fauorem decepti: eo quod deceptor possit agere actione redhibitoria, si velit. Quia fuit deceptus non tam in venditione serui; sed quia minus multo quam par est, vendidit ob peculium, quod seruus habebat. Sæpè enim in iure aliqui actus nulli dicuntur; non quia de facto nulli sunt; sed quia non sunt firmi, sed arbitrio vnius ex contrahentibus irritari possunt. Vt ex communi sententia docet Gloss. in *leg. 1. Cod. de rescindenda venditione*.

21. Deceptus ergo in his contractibus agere potest. Tum vt contractus rescindatur. Quia iniuriosè consentit. Tum vt decipiens reparat inæqualitatem, si stare contractui velit. Sic Nauar. cap. 22. num. 33. Molin. disp. 352. conclusio. 1. & 2. Lessius lib. 2. cap. 17. dub. 5. num. 31. Basilius Legionen. lib. 4. cap. 21. num. 33.

22. Sed quid si ab alio tertio dolus est commissus contrahente ignaro? Credo non posse agere deceptum ad contractus rescissionem; sed actione quanti minoris, (hoc est) vt contrahens ad æqualitatem reducat. Aduersus deceptorem agere potest in id, quod interet, hoc est, vt lucrum cessans, & damnum emergens ex tali deceptio restituatur. Sic alius relatis docet Molin. d. disp. 352. conclusio. 3. Lessius lib. 2. cap. 17. dubio 1. num. 33. Et videtur probari ex *lege & eleganter* 7. ff. de *dolo* & *lege si Proxenetæ* ff. de *proxenetis*. Sed hoc intelligendum est casu, quo contractus fit ex vtraque parte, vel saltem ex altera completus. In hoc enim casu ius non concedit actionem redhibitoriam, sed actionem quanti minoris aduersus contrahentem. At si contractus integer sit, cum deceptus errorem cognoscit, non videtur in conscientia obligatus, contractum perficere. Quod optimè probat Lessius *suprà*. Primò in contractu sponfalium, ad cuius executionem non obligaris, si deprehendis aliquid velle, quod te à contrahendo retrahisset. Secundò ex obligatione cuiuslibet contractus, quæ cessat, si res notabiliter mutetur; & in cognitione contrahentis hinc res notabiliter mutatur. Tertio ex stylo contrahentium, qui non videtur te obligare velle impleat contractum si se grauitè deceptos inueniant.

23. Sed quid si nullus alius te in errorem induxit, sed tu ignorans vitium, contractus illa ignorantia ductus? Distinguedum est; si alter contrahens conficius fuit erroris; credo te posse contractum rescindere. Quia censetur particeps doli, & peccare contra iustitiam, & obligationem cuiuslibet contrahenti à iure impositam in *lege 1. ff. de adilitio dolo*, & *lege 13. de actionibus empti*, manifestandi occulta rei vitia. Sic optimè Molina tract. 2. de *iusiuria*, disp. 353. conclusio. 1. Lessius lib. 2. cap. 17. num. 33. in *fine*, subdit tamen Lessius sepositio illo iure positio non habere hanc ex iustitia obligationem; ac proinde contractum firmum esse, & solum dari actionem quanti minoris. At si alter contrahens ignarus fuit erroris; tam iure positio, quam naturalis contractus firmus persistit, si completus est; debet tamen ad æqualitatem reduci. Si autem te integra deceptus error, cessat obligatio contractum implendi vt *num. præcedenti* dictum est.

Adverte, si in contractu deceptus fueris vitra dimidium iusti pretij; quod solum in contractibus bonæ fidei interuenire potest, te posse agere vel ad rescissionem contractus, vel ad illius æqualitatem; esto contrahens erroris particeps non fuerit. Quia ita iure regio cautum est. Sic passim Doctores.

24. Verum si dolus versans circa accidentia incidit in contractum stricti iuris, contractus vtroque foro tenet; solumque deceptor teneatur in conscientia foro contractum ad æqualitatem reducere, & decepto competat exceptio de dolo, si contractus ex sua parte non sit completus; si verò completus sit, competat actio de dolo, vt damnum illatum resarciat. Sic alius relatis Molin. disp. 352. conclusio. 6.

25. Quod si in contractum bonæ fidei dolus incidit, valet contractus vtroque foro; nec venit rescindendus, nisi læso sit vitra dimidium iusti pretij. Quia de hac rescissione iura non loquuntur; & cum contractus absolute voluntarius fuerit, non videtur decipiens obligatus, rescissioni consentire, teneatur tamen deceptor in conscientia foro contractum ad æqualitatem reducere; esto inæqualitas infra dimidium iusti pretij sit commissa. Deceptus verò si contractum non impleuit, doli exceptionem habet; si autem completus, agere potest, vt sibi damnum reparetur, si læsus fuit, & reparari potest. Sic Molina

si in d. 352. conclus. 4. Lellius lib. 2. cap. 17. dub. 5. num. 28. Et colligitur ex cap. dilecti 3. de emptione & venditione, & ibi Gloss. His potius.

26. Facile percipere potes: quia ratione Iuramentum appositum contractibus dolo vel errore celebratis, obligationem inducat: Cum enim huiusmodi Iuramentum ut dictum est appositum sit contractibus ad augendam illorum obligationem, pro natura contractus obligationem habet. Quapropter si contractus nullus est, & Iuramentum nullum est. Si vero contractus validus est, veniatque rescindendus; eodem modo rescindi poterit non obstante Iuramento. Quia Iuramentum continet omnes restrictiones, & conditiones, quas contractus habet. Sic pluribus firmat Couar. de pactis 1. p. cap. 4. in principio. Gutier. de Iuram. confirmatorio 1. p. cap. 37. num. 2. Lellius lib. 2. cap. 42. dub. 7. per totum.

PUNCTUM VI.

Quæ materia requisita sit in Iuramento promissorio, ut obligationem inducat.

SUMMARIUM.

- 1. Debet esse materia possibilis.
- 2. Quid sententium sit de promissione facti alieni.
- 3. Debet esse materia licita, & honesta.
- 4. Diversimode loquendum est de materia Iuramenti in gratiam Dei, vel hominum facti.
- 5. Explicatur Textus difficilis in cap. commissum de sponsalibus.
- 6. Iuramentum de re illicita non indiget relaxatione.

Explicemus quæ requirantur ex parte iurantis, ut Iuramentum obliget. Videndum quid ex parte obiecti seu materiae promissæ.

1. Primò certum est secundum omnes debere esse Iuramentum de rebus tibi possibilibus. Nam iurare quæ tibi impossibilia sunt temerarium est: cum non possis facere verum, quod iuras.

2. Hinc videtur colligi, peccatum esse, promittere sub Iuramento factum alienum. Quia quod ab alterius voluntate pender, in tua potestate situm non est. Non enim potes voluntatem alterius cogere & necessitare. Et quidem si verba sonant, Iuramentum accipiendum esset, clarum est, graue esse peccatum, factum alienum iurare. Quia est Iuramentum de re tibi impossibili. Sed cum alienum factum sub Iuramento promittitur, v. g. Petrum fore soluturum, vel matrimonium contracturum, non eo sensu Iuramentum accipis, vt de facto Petrus soluat, vel contrahat, sed vt soluat, vel contrahat quantum in te est; ac proinde non tam factum alienum, quam proprium promittis. Eaque de causa validum, & licitum est Iuramentum. Et ratio esse potest; quia Iuramento inest ea virtus, vt si non valet actus eo modo, quo sonat, valeat eo modo, quo valere poterat. Vt multis allegatis probat Gutier. 2. part. de Iuram. confirm. cap. 2. à num. 3. Et sequentibus. Couar. de pact. 2. part. §. 6. num. 1. vers. 13. Ergo Iuramento factum de solutione Petri, quia illo obligari non potes, vt Petrus cum effectu soluat; obligaris tamen ad procurandum. Quod decidi videtur in cap. ex rescripto, de iuramentando. Vbi quidam Monachi & seculares iuraverunt, Abbatem tremens Ecclesie, conuentionem factam de soluenda pecunia, adimplendum; quibus interdicitur ingressus Ecclesie, si non fecerint Iuramentum adimplere; sicut iuraverunt. Inferret ergo iurare se daturus operam, vt conuentio obseruaretur. Et ita docet ibi Gloss. verbo inhihentis, & Abbas ibi. Et in cap. ex literis, & secundo, num. 6. de sponsalibus. Couar. de pact. 2. p. §. 5. num. 2. Gutier. de Iuram. 1. p. cap. 44. num. 3. Anton. Gomez. 2. variar. cap. 10. n. 23. Sanch. lib. 3. in Decal. cap. 9. num. 7. Et lib. 1. de sponsalibus. disp. 24. num. 7. & Suar. lib. 1. de Iuram. cap. 10. num. 4.

Et licet iure communi, & antiquo regni Castellæ promissio absoluta de facto alieno non obliget, §. si quis alium, Et §. si quis alteri insitit. de inutilibus stipulationibus, leg. 1. tit. 5. partita §. Sed necessariò debet promittens, expressè promittere se curaturum aut facturum, vt alius exequatur tale factum; aliquibus tamen casibus exceptis; quod adducit supradict. lex par. 1. & Gloss. in d. §. si quis alium, & Couar. de pactis, 2. p. §. 5. num. 1. Molin. tom. 2. de insti. disp. 268. §. quoad secundum. Sanch. lib. 1. de sponsalibus, disp. 24. à num. 3. Tamen si Iuramento firmetur promissio de facto alieno; omnes conueniunt, etiam iure communi promittentem obligari; vt quantum in se est, procuret de facto adimpleri. Tenent supradicti Doctores. Quia in illo sensu intelligitur, Iuramenti promissionem sumi. Neque satisfaceret si simulatè (hoc est, pro complemento) iuraret adimpleri. Quia non simulatam diligentiam, sed veram sub Iuramento promittit. Couar. de pactis, 2. p. Ferd. de Castro Sum. Mor. Pars. 11.

§. 5. num. 3. Sanch. lib. 1. de matrimon. disp. 24. num. 11. Et 12. Et lib. 3. in Decal. cap. 9. num. 7. sine. Molin. dicta disp. 268. §. quod si in fine.

Dixi te esse obligatum, si factum alienum sub Iuramento promittas; & promissio acceptata est. Sæpè enim factum alienum iuras non sub promissione, sed sub enunciatione; cuius Iuramenti sensus alius non est, nisi te credere, & persuasum esse factum illud exequendum fore; sicut cum iuras pluiam esse futuram, & ægorum recuperatum esse salutem. In quibus Iuramentis solum iuras; te id credere; non tamen intendis obligari ad aliquam diligentiam præstandam. At quoties materia capax est diligentie propriæ; & non constat, te sub enunciatione iurare, reputandus es sub promissione iurasse & ad faciendam diligentiam te voluisse obligari. Sanch. lib. 3. in Decalog. cap. 9. num. 7.

3. Secundò materia Iuramenti promissorii debet esse licita & honesta. Nam Iuramentum esse non potest vinculum iniquitatis; vt expressè habetur cap. quanto de iuramentando, Et tradunt omnes. Quod si in aliquibus textibus dicitur, Iuramentum seruandum esse, modo non vergat in dispendium salutis æternæ; vt dicitur cap. cum contingat, de iuramentando, non inde infertre potes, Iuramentum de peccato veniali seruandum esse. Nam esto peccatum veniale immediatè non vergat in dispendium salutis æternæ; quia non prius gratia, nec peccatis æternis committentem addicit. At quia ad id disponit; mediatè vergit in dispendium salutis æternæ. Et præterea; quia nisi purgetur; impedimento est ne in vitam æternam ingrediarur. Eaque de causa Iuramentum de illo faciendo nunquam obligare potest. Imo neque Iuramentum de re indifferente aliquam obligationem habere potest. Quia est vanum, & inutile, & consequenter Deo placere non potest. Sic Suar. lib. 2. cap. 16. per totum. Valquez opus. de testamento, cap. 3. dub. 3. num. 28. Basilius Legionensis, lib. 12. de matrimonio, cap. 8. num. 28. Aduerto tamen aliquando rem de se indifferenter talem non esse, sed honestissimam, Quia ad bonum finem consequendum conducit, & in ordine ad illum sub Iuramento promittitur. Hac de causa Iuramentum non transeundi per hanc viam, quæ tibi occasio est peccandi, est Iuramentum de re honestissima; tametsi alias transitur, vel non transitur quid indifferens sit Bonacin. tom. 2. disp. 4. quest. 1. punct. 4. num. 2.

4. Sed quia Iuramentum in gratiam Dei, vel hominum fieri potest; diuersa est vtriusque materia. Si enim Iuramentum factum sit in gratiam Dei, coincidit cum voto; ac proinde debet esse non solum de materia licita, & honesta; sed etiam non impeditiua maioris boni. Quia aliter in gratiam Dei esse non potest. Sic Soro lib. 7. de insti. quest. 1. art. 3. circa secundam conclusionem. Et lib. 8. quest. 1. art. 7. ad 2. Nauar. summ. cap. 12. num. 16. Suar. lib. 2. de Iuram. cap. 12. num. 11. Sanch. alius relatis, lib. 3. summ. cap. 9. à num. 11. Lellius lib. 2. cap. 42. dub. 4. num. 20. Bonacin. tom. 2. disp. 4. quest. 1. punct. 4. num. 1. Et 2. Si verò Iuramentum in utilitatem hominis fiat, contentum est, vt obligationem inducat, honestate materiæ promissæ; esto maius bonum impediatur. Quia in promissione semper spectatur quid gratius sit ei, cui fit promissio. Cum autem homini sæpè gratius sit, quod minus bonum est; ea de causa Iuramentum de minori bono in eius gratiam factum obligat. Secus verò si in gratiam Dei esset; Quia Deo gratius esse non potest, quod minus bonum est.

Ab hac doctrina excipitur promissio liberalis matrimonium contrahendi, quam non teneris seruare si religionem ingredi volueris. Quia ob perfectionem status religiosi hæc promissio liberalis hanc à iure imbibit conditionem, nisi meliorem statum elegero. Vt deciditur expressè cap. ex publico de conuers. coniugatorum, & tradunt ibi Doctores.

5. Solum obstat textus difficilis in cap. commissum de sponsalibus. Vbi de eo qui iurauit feminam ducere, volebatque religionem intrare; dicit Pontifex; tutius est (religione Iuramenti seruata) prius contrahere, & postea si elegerit ad religionem migrare; si tamen post desponsationem copula non dignoscitur interuenisse carnalis. Sentit ergo Pontifex melius esse Iuramentum seruare, quam religionem ingredi. Ergo illud Iuramentum non habebat illam tacitam conditionem.

Glossa, Abbas & alij in supradicto cap. Henric. lib. 11. de matrimon. cap. 13. num. 15. Affirmant; Pontificem loquutum fuisse secundum opinionem vulgi; secundum quam tutius est, propter Iuramentum contrahere non verè, sed simulatè, vt hoc simulato coniugio fiat Iuramento satis; & postea religionem intrare. Sed hæc interpretatio sustineri non potest. Quia Pontifex non est ibi interrogatus de vulgi opinione, sed de rei veritate; in qua decidenda & definienda, vulgi opinionem sequi non debet; præberet enim occasionem errandi, vt bene aduertit Sanch. lib. 1. de sponsalibus, disp. 4. num. 5. & Suar. lib. 2. de Iuramento, cap. 13. num. 5. Basilius Legionensis lib. 12. de sponsalibus, cap. 10. num. 9. Secundò responderit Innocentius 3